

Iz velikih dni boja za naše življenje

Društvi kmetijskih fantov in deklet Veliki Osolnik in Iška vas

Nova čistilnica za žito v Velikem Osolniku

Spomladi 1933 je bil na Velikem Osolniku ustanovljen občni zbor Društva kmetijskih fantov in deklet. Nastal je po zgledu društev iz sosednjih vasi v okolici Ljubljane. Društva so s polnim zamahom delovala že v Zelmljah, Notranjih gorah in drugje.

Značilnost društev v vasi Veliki Osolnik je, da je bil vpis že takoj na začetku delovanja izredno velik. Vpisovale so se cele družine, starši z otroki. Njihova pripravljenost do dela in sodelovanja je bila izredno velika.

Kot prvo nalogo so si zastavili prirejanje iger, organizacija tekmovanj v kmečkih delih, nakup novjših kmečkih strojev ipd. Že v istem letu, takoj po ustanovitvi društva so pripravili igr »Zdravnikov strežnik«, nadalje več kulturnih prireditev in predavanj, katera so bila politično obarvana.

Društvo je vsako leto na dan žeganja pripravljalo tekmovanje koscev ali žanjic. Takoj po končani razdelitvi nagrad pa vrtno veselico s plesom in srečolovom. Spričo takšne predzgodbe so se zamerili župniku Skobetu, ki je javno zagrozil, da v kolikor se veselica ne premakne, žeganja in mašvanja na ta dan ne bo! Člani društva pa so bili le preveč zagreti in trmoglavji. Veselici se niso odpovedali, raje maševanju. Iz izkupička pa so kupili TRIER-čistilno napravo za žito. Društvo si boljše propagande in koristi skorajda ne bi moglo napraviti.

Toda tudi Skobe ni ostal križem rok. Takoj ob začetku okupacije, že v poletnih mesecih 1941 je pomagal Italijanom streljati in ovajati partizane, oziroma člane terenskih odborov OF. Na srečo pa je za to delo pridobil le največje omahljive društva, velika večina ostalih članov je po svojih močeh še vnaprej sodelovala in pripomogla k NOB.

DKFD Iška vas

Franc Mazi je bil v času stare Jugoslavije naročen na časopis Gruda, v katerem so bila poročila in navodila o delu DKFD. Iz omenjenih člankov je dobil spodbudo, da bi takšno društvo lahko organizirali tudi v Iški vasi. S to idejo je odšel v Ljubljano v tajništvo Zveze kmetijskih fantov in deklet, kjer je dobil natančna navodila za ustanovitev lastnega društva.

19. avgusta 1932 se je v Japljevi hiši zbralo kar 40 fantov in deklet na ustanovni občni zbor DKFD Iška vas. Pozdravil jih je ustanovitelj društva, Franc Mazi, o pomembnosti in koristi društva pa je spregovoril predsednik Zveze KFD, Ivan Kronovšek.

Prvo tekmovanje žanjic je bilo že 2. oktobra 1932. S tem tekmovanjem so predramili vso okolico in zanimanje za vpis v društvo je postalo vse večje.

Z organizacijo raznih tekmovanj so nadaljevali vseskozi in poleti 1941 so na tekmi koscev sodelovali celo predstavniki Gorenjske.

Na pobudo ZKFD pa sta se Jakob Župec in Franc Mazi udeležila političnega tečaja, ki ga je vodil Ivan Kronovšek.

Cerkev izgublja vernike

Vse večje zanimanje mladine nikakor ni bilo po godu takratnemu župniku Janezu Klemenčiču. Na vse kriplice si je prizadeval, da bi čim več mladeži odtegnil od sodelovanja z društvom. Klemenčič si je celo privoščil, da je preko izanskega župana Merzela poslal žandarja v gostilno Minati na Igu in iškovce na silo nagnal iz gostilne v cerkev.

Podobno je tudi takratni kaplan na Igu, Ciril Milave grdo napadal voditelje DKFD iz prižnice. Zadrževal je, da je sodelovanje z DKFD bogokletno in hlapčevsko delo.

Društvo pa kljub žaljkam ni hotelo odnehati. Že leta 1940 je Franc Mazi zbral podpise za društvo prijateljev Sovjetske zveze. Podpis so odklonili le najbolj zagreti klerikanci, med njimi tudi Sedejevi in Betovi, znani belogardisti.

Podobno je bilo tudi v letu 1941, ko se osnuje OF. Vsa vas je proti okupatorju nastopala enotno in že novembra 1941 se v Iški vasi formira narodna zaščita, takoj zatem pa v pravo vojaško formacijo, v četo. NZ je že takoj drugi dan po tragični smrti Ljuba Šerčerja, Ivana Verbiča in tovarišev na mestu, kjer so jih decembra 1941 ustrelili položila vence, kmalu nato pa so v Strahomerju uničili artilerijsko vežbališče.

Vplivi DKFD

Društvo je vzgojno uspelo, da je Iška vas postala enotna in je maja 1942 v celoti sledila ljudski vstaji. Večina moč je odšla prostovoljno v partizane. Ivan Jevc. — Čufi

OB IZIDU KRONIKE

»Ljudje izpod Mokra in Kureščka«

Koordinacijski odbor za zgodovinske priredbe občinske konference SZDL Ljubljana Vič-Rudnik je izdal in založil navedeno delo s podnaslovom kronika krajevne skupnosti Golob-Zapotok.

Pred nekaj leti je izšla knjiga, gradivo za zgodovino NOB občine Vič-Rudnik, delo več avtorjev, ki naj bi pokazala celotno podobo narodnoosvobodilne boja v tej občini.

Ko je človek prebral to knjigo, je dobil občutek, da s to knjigo nekaj ni v redu, da ne daje tistega, kar se je od knjige pričakovalo, da je obilica pomembnih dogodkov, ki so jih avtorji ali spregledali ali »pozabili«, da so v knjigi zelo opazna časovna neskladja in prav tako nesorazmerno prikaz dogodkov za posamezna območja (npr. veliko o dogodkih v Polhograjskih Dolomitih, nekaj o Viču, malo o Trnovem in Barju, nekaj več o Rudniku, Lavrici ali Škofljici, Pijavi gorici, Turjaku, Velikih Laščah itd.)

Ko smo ugotavljali pomanjkljivosti te knjige, smo med številne vzroke šteli tudi — pomanjkanje dobrih krajevnih kronik.

Če gledamo s tega zornega kota, smo z Golobovo kroniko veliko pridobili in zapolnili prazen prostor, žal samo za območje vasi »izpod Mokra in Kureščka«. Če bi imeli za vsako krajevno skupnost ali za več krajevnih skupnosti takšno kroniko, bi bil celoten prikaz NOB v tej občini veliko boljši in popolnejši.

Čeprav so v Golobovi kroniki nekateri podatki o krajevnih znamenitostih, o socialnih, ekonomskih razmerah in političnem življenju pred letom 1941 skromni, je vendarle lepo predstavljeno življenje teh vasi v predvojnem obdobju in je to publikacija šteti samo v dobro.

Zapisi so grupirani po naslovih, razporejeni po zaporednem, časovnem, tj. kronološkem redu. Kronika je tako zelo pregledna, opisi dogodkov si sledijo drug za drugim, čeprav se pri nekaterih naslovih pogreša širši, natančnejši prikaz in opis.

Že skoraj po pravilu so dela, ki obravnavajo NOB na slovenskem do kapitulacije Italije zelo

podrobna, natančna, po tem prelomnem dogodku pa precej skromnejša. Enaka ugotovitev velja tudi za obravnavano kroniko, saj je pač po kapitulaciji Italije tj. obdobje nemške okupacije tako imenovane Ljubljanske pokrajine, delovanje slovenskega domobranstva, črne roke, itd. pokazano skromno in pomanjkljivo. Da je za to obdobje manj arhivskih virov je tudi res, saj je znano, da so se ohranili skromni nemški arhivi in še skromnejši domobranski.

Kolikor je v kroniki objavljenih fotografij, so večinoma dobro dokumentirane. Precej fotografij je prvič objavljenih, za nekatere iz velike italijanske ofenzive poleti 1942 pa smo iz knjige izvedeli za prave in popolne podatke. Pogrešamo zlasti fotografije iz leta 1941–1945, tako partizanske kot sovražnikove. Veliko je portretov domačih aktivistov OF, kar nedvomno povečuje dokumentarno vrednost kronike.

V dobro knjige je tudi ugotovitev, da so dogodki opisani realno, resnično in dosti objektivno, čeprav se avtor v nekaterih odstavkih nekoliko propagandistično pobarvanim opisom ni mogel ali ni hotel izogniti.

Nedvomno vsebuje knjižnica s prijetno opremo na 65 straneh mogočno in bogato dokumentacijsko gradivo za navedeno območje. Vse, ki bodo kroniko prebrali in pri tem zasledili kakšne pomanjkljivosti ali tudi sicer imeli bistvene pripombe ali dopolnitve naprosamo, da te podatke, ugotovitve, predvsem pa originalne fotografije in dokumente pošljete avtorju knjige ali koordinacijskemu odboru za zgodovinske priredbe občinske konference SZDL Vič-Rudnik, ki pripravlja obsežnejše delo o NOB na območju sedanjih občine.

M. Žgajnar

Še to. V prejšnji številki glasila nam je ob ceni te brošure Ljudje izpod Mokra in Kureščka ponagajal tiskarski škrat. Cena brošure, ki jo lahko naročite pri OK SZDL Ljubljana Vič-Rudnik, Trg MDB 14 je 150 din.

DRUŠTVA SLABO ARHIVIRAJO SVOJA GRADIVA

Plavalni klub Ljubljana ni izjema

Plavalni klub Ljubljana je eden pomembnejših klubov v Sloveniji. Že od svoje ustanovitve leta 1948 njegovi tekmovalci dosegajo pomembne rezultate, ki nekaj pomenijo tudi v slovenskem merilu. Že samo to dejstvo pove, da v klubu piše, govori. Mnoge življenje in delo kluba zanima,

hočejo kaj več vedeti o njem. In če jih hočeš seznaniti z vsem, moraš pregledati gradivo, ki nastaja pri njegovem delu.

Del tega pa ima lastnost arhivskega gradiva, ki ima trajni zgodovinski in kulturni pomen in ga mora društvo oziroma klub trajno hraniti, čuvati in odbirati. Naj naštejemo le nekaj primerov takega gradiva: dokumenti o registraciji, pravila, pravilniki, samoupravni sporazumi, statuti, zapisniki društva oziroma kluba, diplome, priznanja, fotografije, spomini, časopisni članki, govori, kritike, ocene, gradivo ob praznovanju obletnic, spiski, imeniki članstva.

Ob pregledu arhivskega gradiva PK Ljubljana je bilo ugotovljeno, da ni mnogo ohranjenega. Klub je začel delovati že leta 1948, vendar so prvi ohranjeni dokumenti šele iz leta 1951. Tudi ostalo gradivo od tega leta dalje je pomanjkljivo in nepopolno, kar onemogoča vpogled nad delovanjem kluba. Od zgoraj navedenih primerov je ohranjenih le nekaj zapisnikov se upravnega odbora in drugih odborov, kot tudi zapisnikov občinskih zborov, poročil o treningih, plavalni šoli, kalendarjev plavalnih prireditev, seznamov, spiskov, propozicij tekmovanj, publikacij in diplom.

Deloma je bila za to kriva prostorska stiska, ki so jo imeli v klubu. Zato so posamezniki nosili gradivo domov in ga tam shranjevali. Nekateri med njimi se niso dovolj zavedali vrednosti tistih »papirjev« in ti so porazgubili. Ko bi vedeli, da predstavljajo del kulturne dediščine, se to zagotovo ne bi zgodilo. Tako pa... No, danes se pri klubu dobro zavedajo tega, zato bolje in skrbno čuvajo svoj arhiv.

Zal pa moram poudariti, da pa je še mnogo tistih društev oziroma klubov, ki nimajo pravilnega odnosa do arhivskega gradiva. Nikakor se ne očejo zavedati kakšno vlogo ima njihovo gradivo. To jim je pomembno le toliko časa, dokler ga rabijo, nato pa ga zavrzijo in pri tem sploh ne pomislijo, kakšno škodo so naredili s tem. Lahko bi se zavedali, da tisti »papir«, ki bo nekoč star, nekaj pove, da te nekaj nauči.

Je res potrebno posredovati z zakoni in pripisovati kazenske sankcije za nekaj, kar je samo po sebi umevno?

Boris Rozman

Razstava fotografije

Mladi fotografi so letos razstavljali skupaj s svojimi mentorji. Razstavo, ki je bila na osnovni šoli Vrhovci, si je ogledalo veliko število obiskovalcev. Motivi so bili zelo raznovrstni — od delovnih akcij, brigadirskih »Hurra!« do umetniško oblikovanih motivov in fotografiranih. Zelo lepe so bile nekatere portretne študije. Jeseni se bo III. razstava fotografije, na kateri so sodelovali učenci iz osnovni šol: Bičevje, Horjul, Ig, OŠ X. SNOUB, Škofljice in OŠ Marjan Novak Jovo ter KUD Rakitna z mentorji: Nušo Perat, Brankom Lipnikom, Miranom Klavesom, Rudijem Zamonom, Cirilom Murnikom in Janezom Kavčičem — preselila v prostore Pionirske knjižnice.

Srečanje invalidov v Brestanici

Društvo invalidov občine Laško in Zveza invalidov SRS sta proslavili 12. junija Teden invalidov združeno s srečanjem invalidov iz vseh krajev Slovenije, ki se ga je udeležilo preko 1000 ljudi.

Z veseljem smo se srečanja udeležili tudi invalidi, včlanjeni v občinsko društvo. Zbrali smo se že ob 6. uri zjutraj pred domom starejših občanov v Koleziji, kjer nas je že čakal avtobus z mladim soferjem, ki je srečno in veselo speljal vožnjo v obe smeri.

Vreme je bilo ta dan megleno, a kmalu, ko smo zapustili Ljubljano, nas je že od Črnuča dalje pozdravilo sonce. Vozili smo se med zelenimi gozdovi, polja pa so bila videti kot velike poljane.

Med vožnjo nam je predsednik našega društva Marjan Kroflič povedal zgodovino Brestanice in njene okolice, mi pa smo s spremljavo harmonike peli, pravili dovtype, šale in domisljice in smo se okoli 9. ure pripeljali v naselje Šutno, ustavili ob gozdu: tu so nas presenetili krasni lokvanji na tihem jezercu, odšli smo do prizorišča proslave, kjer je bilo že vse živahno in veselo.

Sledil je zbor udeležencev, na tribuni sta nas pozdravila predsednika društva invalidov Laško Franc Žgajnar, Ivan Japelj pa v imenu Zveze invalidov SRS, objavili pa so tudi razpored rekreacijskega tekmovanja.

Streljanje, ribolov, nabiranje gob, vlačenje vrvi, pikado, streljanje zračno puško, lokostrelstvo, rekreacijski program Društva invalidov Šmarje pri Jelšah in druge družabne igre.

Po tem sprejemu in pozdravnih govorih smo se posedli v lepem senčnem gaju pod javorjevimi drevesi, skupaj smo zapeli kot ena družina — družina invalidov, s katerimi nas družijo zavest, da nismo osamljeni, pozabljeni. Vključeni smo v društvo, ki skrbi za to, da smo enakovredni drugim za zdravje neprizadetim ljudem!

Opoldne so delili enolončnico, pripravljena je bila zelo okusna. Stau smo v vrsti s skodelico v roki, pa so mi misli poletele nazaj v vojni čas, morda so tudi naši borci, partizani na tem kraju ali pa kje v bližini čakali svoj obrok hrane, saj je bila že v letu 1941, tu ustanovljena in je delovala Šlandrova brigada, le da takrat niso bili tako brez skrbi in varni, kakor smo sedaj v svobodni domovini srečni mi.

Po krajšem odmoru smo se odpeljali v MUZEJ NOB, ki se nahaja v gradu Brestanica in si z zanimanjem ogledovali priče dogodkov iz druge svetovne vojne.

Partizanske in narodne pesmi so ob spremljavi harmonikarjev odmevale v tej soseski, nekateri so tudi zaplesali. Med veseljem, ki je vladalo ta dan, so naši prijatelji tekmovali v nekaj panogah, naše društvo pa je dobilo priznanje za uspešno sodelovanje.

Počasi so avtobusi drug za drugim zapuščali prireditev in tudi mi smo se ob 16. uri odpeljali na Otočec in nato proti Ljubljani, veseli in srečni, da smo preživeli lep dan med prijatelji v naravi, saj ob tem spoznaš, kako lepa je naša domovina.

Fani Papler
Ljubljana

NA DOBROVI

Srečanje osnovnošolskih folklornih skupin

V petek 10. junija 1983 je bilo na Dobrovi že 6. srečanje osnovnošolskih folklornih in plesnih skupin. Nastopile so folklorne in plesne skupine iz: OŠ Vič, OŠ Horjul, OŠ Marjan-Novak-Jovo, OŠ 7. maja Dobrova, OŠ Preseje in KUD France Prešeren iz Göttingburga.

Poleg teh osnovnošolskih skupin pa so v programu nastopile še članske folklorne skupine iz Horjula, Vnanjih Goric in Dobrove. V programu so bili zastopani plesi iz vse Slovenije, ki so jih posamezne članske skupine predstavile na dokaj visoki ravni, prav nič pa niso za njimi zaostajale nekatere pionirske folklorne skupine — denimo iz OŠ Horjul.

Bilo nam je zelo všeč, da se folklorna dejavnost na osnovnih šolah čedalje bolj uveljavlja.

Takšnih in podobnih srečanj bi si v bodoče želeli še več, je bila skupna želja nastopajočih in maloštevilnih gledalcev po končani prireditvi. Rad bi še malo predstavil delovanje folklornih skupin iz Dobrove. Folklorna skupina KUD Dolomiti iz Dobrove v prihodnjem letu praznuje 20. obletnico svojega delovanja. Pravzaprav je bila folklorna sekcija ustanovljena v osnovnošolskem merilu še v letu 1962; pod okriljem KUD Dolomiti pa je prišla dve leti pozneje v 1964... Od takrat se je v njenih vrstah zvrstilo že mnogo plesalcev in plesalk.

In kakšen je utrip v skupini danes?

Skupina črpa svoje moči iz bivših osnovnošolskih plesalcev, saj ima osnovnošolska folklorna na Dobrovi lepo tradicijo in trenutno plešejo v OŠ 7. maja pionirji in pionirke v dveh, starejši pionirji in mladinci pa v eni sekciji.

Članska skupina šteje trenutno okrog 25 članov, ki bolj ali manj aktivno sodelujejo na vajah in na

stōpkih. Za koreografijo in učenje novih plesov sedaj že kar nekaj let skrbi Sašo Gale, ki je drugače član akademske folklorne skupine »France Marolt«. Poleg tega je Sašo tudi naš ansambel, ki nam igra na vajah, na nastope pa navadno pripelje še kakšnega prijatelja s tamburico ali klarinetom, kakor pač zahteva narava plesov. Lahko se tudi pohvalimo, da smo v letošnji sezoni (od septembra do danes) imeli že okrog 20 nastopov. Med drugim smo nastopali v Cankarjevem domu ob 70. obletnici Plutala, na srečanju folklornih skupin v Šentjurtu; zelo radi pa se spominjamo tudi nastopa pred dnevi na Gospodarskem razstavišču za invalide, ki so prišli s sončnim vlakom v Ljubljano.

V takorekō »železnem« repertoarju naše skupine imamo gorenjske plesne, dolenske plesne, nekaj inačič prekmurskih in belokrajskih plesov; nekaj pa še nekaj plesov za katere nimamo narodnih noš. To so: slavinski plesi in bosanski »glamoč«.

Za prihodnje leto imamo v načrtu nakup noš iz Rezije, saj bi s tem, ko bi zaplesali primorske plesne, imeli pokrit ves slovenski prostor. Glavna ovira našega delovanja je denar, ker ga je premalo. Praktično si moramo ves denar za nakup potrebnih reči zaslužiti sami. V ta namen smo pripravili par veselic, nekaj denarja pa smo dobili tudi od nastopov. Vendar pa je tega denarja mnogo mnogo premalo, ker so noše tako strašno drage, da bomo z vsem denarjem kolikor ga imamo lahko kupili le dve gorenjski noši in ene škornje. Vseeno pa upamo, da bomo prihodnje leto na nastopu v počastitvi 20. obletnice delovanja, že lahko zaplesali rezijanske plesne v novih nošah.

Gregor Pečan
Dobrova 121